

**Postulaty do Regionalnych Programów Operacyjnych 2014-2020,
przygotowane przez
Stałą konferencję ds. konsultacji funduszy europejskich 2014-2020
przy Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych (OFOP)**

30 sierpnia 2013

Organizacje pozarządowe współpracujące ze sobą w debacie nad kształtem funduszy europejskich 2014-2020, działające w ramach prowadzonej przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych Stałej konferencji ds. konsultacji funduszy europejskich 2014-2020, przedstawiają propozycje i postulaty dla funduszy europejskich w regionalnych programach operacyjnych 2014-2020.

Organizacje bazują na wieloletniej działalności na rzecz osób będących odbiorcami wsparcia unijnego, jak również doświadczeniu pracy metodą projektową oraz udziale w komitetach monitorujących programy operacyjne obydwu perspektyw finansowych, w których Polska uczestniczyła.

Przedstawiamy postulaty, które dotyczą przede wszystkim zarządzania funduszami na poziomie regionów, ale również uwzględniają potrzebę komplementarności wsparcia między województwami poprzez jednolite zasady, wskaźniki czy inne elementy, konieczne naszym zdaniem do zagwarantowania efektywności zaplanowania i wydatkowania środków. Propozycje podzieliliśmy na cztery grupy tematyczne. Ze względu na tempo prac nad dokumentami programującymi wsparcie 2014-2020, pozwalamy sobie przesłać uwagi w formie postulatów i krótkiego uzasadnienia, z deklaracją dalszej dyskusji i wsparcia merytorycznego.

Mamy nadzieję na otwartość administracji na poruszone przez nas kwestie. Liczymy na uwzględnienie postulatów trzeciego sektora i będziemy zobowiązani za pisemną informację zwrotną.

I. Postulaty o charakterze horyzontalnym

1. Wsparcie beneficjentów trzeciego sektora oraz zwiększenie dostępności środków finansowych dla małych organizacji pozarządowych

- Stworzenie systemu wsparcia dla NGO obejmującego:

a) wprowadzenie mechanizmów dedykowanego wsparcia dla organizacji pozarządowych opartego na ich potrzebach - organizacje uważają, że najlepszą formą wspierania beneficjentów, realizujących projekty

z funduszy europejskich, są mechanizmy oparte na odpowiadaniu na indywidualne potrzeby, a nie wyłącznie instytucjach „darmowej podaży”, które zakładają ogólnie standaryzowane działania często w oderwaniu od realnych potrzeb. To, żeby owe „popytowe” sygnały w ogóle się pojawiały, wymaga wzmocnienia roli organizacji jako konsumenta / nabywcy usług wspierających, a nie „beneficjenta”, którego trzeba często niemal siłą ściągać na różnego rodzaju kursy czy szkolenia.

Oznacza to, że to właśnie one

(a zatem ci, do których adresowana jest pomoc) w pewnym przynajmniej zakresie powinny stać się dysponentami środków przeznaczanych na ich wspieranie (w postaci grantów lub voucherów). Także tutaj potrzebne jest stopniowe odchodzenie od mechanizmów centralnego koncesjonowania i planowania, który w tym wypadku nie działa. Proces taki leży w najlepiej rozumianym interesie samych instytucji wspierających, które w przeciwnym wypadku upadną zaraz po tym, jak skończy się finansowanie ze środków europejskich.

Uważamy, że system wsparcia dla trzeciego sektora powinien być organizowany w partnerstwie, gdzie organizacje trzeciego sektora mają możliwość zgłoszenia potrzeb i w trybie negocjacji z właściwymi instytucjami ustalenia formy i zakresu wsparcia – dopasowanego do specyfiki działania, organizacji czy warunków społeczno-gospodarczych. Taki model wymaga uproszczenia procedur i zmiany systemu zarządzania administracją, tak by stała się ona bardziej otwarta i elastyczna – wychodząc poza schematy transferów pieniężnych. Dzięki takiemu podejściu organizacje pozarządowe będą mogły efektywniej realizować projekty unijne, skupiając się na działaniach, a nie uczeniu się spełniania nowych warunków administracyjnych. Wsparcie powinno dotyczyć wielu różnych obszarów, np. zintegrowanej informacji o możliwościach wsparcia, indywidualnego doradztwa w fazie ubiegania się o środki oraz prowadzenia projektów, kojarzenia projektów w większe całości, a co najważniejsze - możliwości doradztwa powiązanego ze specyfiką projektów i ich realizatora, a nie wyłącznie z informacjami z zakresu procedur korzystania z funduszy, z których większość i tak dostępna jest w internecie. Tego rodzaju wsparcia nie da się obsłużyć wyłącznie siecią ujednoliconych instytucji.

b) uzupełniające wsparcie instytucji, w szczególności z sektora pozarządowego, których celem jest wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych oraz działania doradczo-konsultacyjne związane zarządzaniem projektami z funduszy europejskich;

Organizacje pozarządowe coraz istotniej uczestniczą w osiągnięciu celów funduszy europejskich. Są one

z jednej strony partnerem w procesie zarządzania funduszami (m.in. w komitetach monitorujących), partnerem wdrażania poprzez realizację projektów. Organizacje są instytucjami pożytku publicznego, których misja wpisuje się w cele polityki spójności. Dodatkowo misja ta nie jest związana z działaniami zarobkowymi, a nastawiona jest na rozwiązywanie najważniejszych kwestii społecznych i gospodarczych.

W związku z powyższym postulujemy uwzględnienie wsparcia z Regionalnego Programu Operacyjnego dla instytucji wzmacniających potencjał trzeciego sektora na różnych poziomach zaangażowania

w system funduszy europejskich, tak by ułatwić i upowszechnić wśród organizacji korzystanie z funduszy europejskich oraz by mogły one bardziej profesjonalnie realizować projekty i powierzone zadania publiczne. Wsparcie to powinno dotyczyć w szczególności:

- przygotowania projektów przez trenerów, w tym przygotowania niezbędnej dokumentacji koniecznej do aplikowania po środki pozabudżetowe na realizację projektów;
- specjalistycznej pomocy, dotyczącej m. in. problematyki rynku pracy, aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, edukacji, rozwoju lokalnego, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, kształcenia ustawicznego, rozwoju przedsiębiorczości, prowadzenia działalności gospodarczej;
- doradztwa bezpośredniego dla projektodawców, którzy planują złożyć wniosek o dofinansowanie w ramach funduszy europejskich albo już otrzymali dotację i potrzebują wsparcia w zakresie wdrażania projektów, w szczególności w rozliczeniu dotacji;
- pomocy od lokalnych animatorów, którzy promują lokalne inicjatywy współpracy, inspirują w zakresie kreowania pomysłów na dobre projekty oraz wspierają w zakresie diagnozowania lokalnych potrzeb i tworzenia planów działania;
- aktywizacji społeczności lokalnych - przedsięwzięcia skierowane na animowanie lokalnych społeczności;
- rozwoju współpracy między instytucjami państwowymi, samorządowymi i pozarządowymi;
- bezpłatnego udostępniania pomieszczeń oraz bazy technicznej (np. pomieszczeń i sprzętu dla Lokalnych Grup Działania w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność);

- propagowania wiedzy o organizacjach pozarządowych i włączeniu się w ich działalność;
- promocji wśród podmiotów lokalnych i regionalnych wiedzy o możliwościach związanych z funduszami europejskimi perspektywy 2014-2020.

Biorąc pod uwagę doświadczenia perspektywy 2007-2013 oraz specyfikę organizacji trzeciego sektora sugerujemy, by wspierane były przede wszystkim instytucje wywodzące się z sektora pozarządowego, takie jak: Centra Organizacji Pozarządowych, Sieci Wsparcia Organizacji Pozarządowych, Centra Aktywizacji Lokalnej, Fundacje i Stowarzyszenia, których działania statutowe skierowane są na wspieranie potencjału NGO oraz informowanie i edukowanie o systemie funduszy i mechanizmach jego zarządzania. Uważamy, że te instytucje dzięki znajomości specyfiki sektora pozarządowego oraz oddolnej inicjatywie, w sposób najbardziej efektywny wspierały beneficjentów z organizacji pozarządowych. Popieramy również dalsze funkcjonowanie regionalnych ośrodków europejskiego funduszu społecznego, choć ich rola i system działania powinny ulec modyfikacjom.

c) dodatkowe wsparcie związane z kwalifikowalnością wydatków oraz wsparciem ekspertów/coachów zewnętrznych na etapie przygotowania projektów oraz na etapie ich realizacji:

Jedną z głównych barier w zakresie realizacji projektów w obecnym okresie programowania jest kwestia niewystarczających kompetencji członków NGO do zarządzania projektami. W celu usunięcia tej bariery konieczne jest utrzymanie dodatkowego wsparcia na etapie aplikowania o środki (usługi doradcze, szkoleniowe itp.) oraz na etapie wdrażania, szczególnie związane z możliwością wprowadzania

do organizacji w ramach projektów osób wspierających proces zarządzania oraz wzmacniania NGO jako realizatora projektu. Organizacje potrzebują wsparcia w zakresie zarządzania, jak również zagadnień związanych z merytoryczną specyfiką projektów. Tych ostatnich nie są często w stanie dostarczyć instytucje wsparcia „ogólnego”, obeznane często jedynie z kwestiami takimi, jak formalności, rozliczenia, zarządzanie. To czasem za mało. Ważne jest, żeby obydwa rodzaje wsparcia - na ile to możliwe - budowały jednocześnie kompetencje organizacji, a nie zastępowały ich posiadanie - wbudowując wtórne uzależnienie od różnego rodzaju zewnętrznych instytucji i osób. Wynajęcie zewnętrznego koordynatora nie gwarantuje wzmocnienia zespołu organizacji, dlatego proponujemy formułę eksperta/coacha ds. zarządzania projektami. Samodzielna realizacja projektów przez małe organizacje daje szansę po pierwsze - realizowania projektów najbardziej dopasowanych do potrzeb beneficjentów, po drugie - wzmacniania kadry organizacji i w przyszłości realizowania większej liczby projektów.

W związku z powyższym postulujemy zapewnienie dodatkowego wsparcia dla beneficjentów sektora pozarządowego w następującym zakresie:

- **Wsparcie na etapie przygotowania projektu:**

Działania wspierające dla NGO powinny obejmować:

- a) działania doradcze wspierające proces przygotowania prac nad projektami oraz wnioskami aplikacyjnymi,
- b) działania edukacyjne realizowane w formie szkoleń lokalnych dla beneficjentów.

Działania wspierające powinny być co do zasady realizowane w formie:

- d) bezpośrednich działań wspierających na terenie działania potencjalnego beneficjenta,
- e) zapewnienie dostępu do usług wspierających z wykorzystaniem Internetu, np. doradztwo on-line.

Obszar realizacji: działania powinny być realizowane lokalnie.

Finansowanie: działania powyższe mogą być finansowe jako element wsparcia z pomocy technicznej (obecny model Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego) lub w przypadku doradztwa mogłyby stanowić koszty przygotowania projektu, które uznane byłyby za kwalifikowane w przyszłym projekcie.

- **Wsparcie na etapie realizacji projektu**

Działania wspierające powinny obejmować:

- a) wsparcie doradcze z zakresu wdrażania projektów realizowane poprzez możliwość pokrywania kosztów w ramach zarządzania projektem. Zakres wsparcia od zarządzania finansowego, zarządzanie zespołem, aspekty prawne realizacji projektu;
- b) wsparcie coachingowe polegające na możliwości pokrycia kosztów coacha wspierającego zespół projektowy we wdrożeniu projektu oraz włączenia metody pracy projektem w działania organizacji.

Obszar realizacji: usługa powinna być realizowana w siedzibie/miejscu realizacji projektu.

Forma: usługi powyższe mogą być realizowane przez indywidualnych doradców lub zlecone wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym.

- Wprowadzenie modelu regrantingu w zakresie finansowania projektów organizacji pozarządowych

Jedną z barier NGO w zakresie dostępu do funduszy europejskich są rozbudowane procedury aplikowania i rozliczania oraz wielkość dotacji. Regranting może spowodować zwiększenie dostępności środków dla małych organizacji pozarządowych, szczególnie w zakresie aplikowania na nieduże projekty aktywizacji społecznej i zawodowej oraz programy edukacyjne. Założeniem modelu regrantingu jest możliwość przekazywania przez beneficjenta środków innym podmiotom, które poprzez swoje przedsięwzięcia (mniejsze) wpisują się w realizację celów projektu operatora. Oznacza to równocześnie uproszczenie procedur korzystania ze środków unijnych, zwiększenie ich podaży (np. dla małych organizacji pozarządowych, które nie będą musiały rozbudowywać biurokratycznej maszyny wewnątrz siebie. Często skutkuje to też „zbaczeniem” z misji) oraz otwarcie funduszy na mikrodziałania, bez których często nie jest możliwe rozwiązywanie szerszych kwestii społeczno-gospodarczych. W obecnym okresie programowania zbliżony model funkcjonuje w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) i działań Lokalnych Grup Działania (LGD). System przekazywania dotacji na konkretne przedsięwzięcia biznesowe ma miejsce np. w Podziałaniu 6.2 i 7.2.2. w PO Kapitał Ludzki. Rozszerzenie regrantingu na projekty „miękkie” zwiększałoby oddziaływanie funduszy europejskich na lokalne środowiska, z którymi pracują organizacje pozarządowe. Jednocześnie system ten nie spowoduje obciążenia Instytucji Pośredniczących nadmierną ilością projektów, jak to miało miejsce przy inicjatywach lokalnych z 6.3, 7.3 czy 9.5. w PO KL. Jako małe organizacje rozumiemy tu organizacje pozarządowe o rocznym przychodzie do 50 tys. PLN. Jako małe przedsięwzięcia rozumiemy tu przedsięwzięcia (projekty) o wartości do 50 tys. PLN.

- Wprowadzenie mechanizmu małych grantów (np. do 50 tys. zł) do projektów realizowane na terenach miejskich i wiejskich

W obecnym okresie programowania wprowadzenie ograniczenia w realizacji małych (tj. do 50 tys. PLN) grantów tylko do terenów wiejskich w sposób znaczący ograniczyło możliwość realizacji projektów przez organizacje pozarządowe. W miastach pow. 20 tys. działa ponad 50% organizacji, których potencjał jest zdecydowanie większy niż organizacji na terenach wiejskich. Rozszerzenie mechanizmu na miasta

da możliwość włączenia w realizację celów funduszy europejskich większej ilości organizacji, jednocześnie zwiększając możliwości prowadzenia wsparcia dla beneficjentów. Mając na uwadze budowanie lokalnej tożsamości i zasadę empowerment, ważne jest by wprowadzić dodatkowo zasadę realizowania projektów skupionych lokalnie - obejmujących nie więcej, niż np. dzielnicę. Jest to spójne z założeniami Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS).

- Wprowadzenie zmian w systemie naboru wniosków:

Czerpiąc z doświadczeń obecnej perspektywy finansowej, niezbędne jest dokonanie zmian w systemie oceny projektów, tak by dawał on większe niż obecnie szanse na wsparcie projektów faktycznie najbardziej odpowiadających potrzebom danych społeczności i grup beneficjentów, przez podmioty mające odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie, a nie wyłącznie te, które zostały opisany w sposób najbardziej sprawny technicznie. W tym celu pomocne mogą być zarówno postulaty związane z oceną wniosków przygotowane przez grupę organizacji pozarządowych¹ jak i wypracowana na zaproszenie MRR przy pomocy metody KOLAB (w gronie międzysektorowym) koncepcja oceny projektów finansowanych ze środków EFS².

W naszym przekonaniu, niezbędne jest:

- zróżnicowanie sposobu (trybu) oceny wniosków w zależności od rodzaju projektów, które mają zostać wyłonione w danym konkursie. Zupełnie inna powinna być bowiem ocena projektów
tzw. oryginalnych (w których instytucja ogłaszająca konkurs definiuje wyłącznie problem, na który należy odpowiedzieć w ramach projektu, ale nie definiuje, w jaki sposób należy to zrobić), a zupełnie inna w przypadku tzw. projektów zamawianych (gdy w ogłoszeniu konkursowym znajduje się nie tylko określenie problemu, na który należy odpowiedzieć, ale także dokładny sposób, w jaki należy to zrobić - konkretna usługa (np. kurs językowy) albo cały zestaw metod i funkcji (np. centrum integracji społecznej));
- w przypadku projektów oryginalnych niezwykle istotne jest, by wprowadzić dwustopniowy element aplikowania (fiszka projektowa, a w drugiej kolejności pełen wniosek);
- w każdym jednak przypadku modyfikacji powinien ulec formularz wniosku - ten stosowany obecnie nie pozwala np. w odpowiedni sposób opisać istoty projektu, doświadczeń projektodawcy lub jego zespołu; powinien istnieć osobny, skrócony formularz wniosku dla projektów o małym budżecie (do 50 tys. PLN).

¹

http://nowaperspektywa.ngo.pl/files/wiadomosci.ngo.pl/public/filespublic/2013/20130819155242_Postulaty_NGO_do_zasad_oceny_i_wyboru_projektow.pdf

² http://www.kolab.pl/przyklady/przyklad/14/materialy_dodatkowe

- Wprowadzenie systemu rozliczeń projektów za rezultaty. Wprowadzenie kontroli obejmującej rezultaty, a nie skupionej na budżecie.

Postulat wiąże się z obecnym problemem związanym z rozliczaniem projektów realizowanych z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, głównie w oparciu o wskaźniki produktu oraz fakt poniesienia kosztu. Zmiana wskaźników na jakościowe, w tym rozliczanie za rezultaty, spowoduje faktyczne wprowadzanie zmian

w zarządzaniu projektami. Jednocześnie kwalifikowalność wydatku powinna wiązać się z faktem osiągnięcia rezultatu, a nie literalnego zapisu w budżecie. Postulat rozliczania za rezultaty przyniesie również zmiany

w postaci uproszczenia systemu aplikowania (kluczem jest zakładany rezultat oraz metodologia jego osiągnięcia) oraz kontroli i sprawozdawczości, gdzie ciężar rozliczeń położony zostanie na merytorycznej zawartości projektów.

- Brak wkładów własnych/ system grantowy dotacji bezzwrotnych oparty o zaliczki

Sektor pozarządowy ma dzisiaj potencjał oparty na zaangażowaniu ludzi. Zdolność finansowa do realizacji projektów jest możliwa tylko i wyłącznie:

a) w sytuacji zachowania grantów wraz z zaliczkami na realizację ,

b) w przypadku wymagania wkładów własnych kwalifikowanie wkładów rzeczowych i pracy społecznej
w oparciu o ceny rynkowe ,

c) stworzenie rozwiązań prawnych polegających na uruchamianiu funduszy wkładów własnych przez jednostki samorządu terytorialnego na poziomie regionalnym oraz lokalnym – prowadzone przez podmioty publiczne,

d) utworzenia lub otwarcia istniejących funduszy pożyczkowych na finansowanie operacyjne działań NGO, koniecznych do utrzymania płynności finansowej w projektach.

- Usunięcie (**wyłącznie w przypadku małych organizacji oraz małych grantów**) zapisu dotyczącego rocznego obrotu projektodawcy i partnerów, wskazującego, że musi być równy lub wyższy od rocznych wydatków w projekcie POKL

Zapis ten ogranicza udział w procesie wyboru projektów małych organizacji, które już na samym początku z powodu niskiego obrotu rocznego lub jego braku są pozbawione szansy przedstawiania własnych propozycji. Usunięcie tego zapisu z przyszłych dokumentacji projektowych umożliwi szerszy

dostęp do środków. Małe organizacje i małe granty rozumiemy tu analogicznie, jak w pkt dot. regrantingu.

- W ocenie wniosku dla małych organizacji w ramach małych grantów usunięcie kryterium dotyczącego zaplecza technicznego do realizacji projektów

Zazwyczaj małe organizacje nie posiadają zaplecza technicznego, co powoduje utratę punktów w tym zapisie. Należy tu punktować nie tyle własność zaplecza technicznego, ile możliwość jego użycia dla potrzeb projektu, np. korzystanie z centrów organizacji prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje wspierające, biblioteki itp.). Ponadto postulujemy możliwość finansowania w ramach projektów sprzętu koniecznego do jego realizacji.

2. System monitoringu

Ponieważ organizacje pozarządowe przykładają bardzo dużą wagę do przejrzystości zarządzania środkami publicznymi, jak również zidentyfikowały w okresach programowania 2004-2006 oraz 2007-2013 szereg niewłaściwych praktyk (jak omijanie przez władze regionalne wymogu minimalnej liczby posiedzeń komitetów w ciągu roku, minimalizowanie przestrzeni dla dyskusji merytorycznych, wykorzystywanie komitetów dla realizacji celów politycznych), w najbliższych tygodniach prześlą Rządowi oraz Marszałkom odrębne stanowisko dotyczące komitetów monitorujących. W obecnym stanowisku pragniemy jedynie zaznaczyć kilka kluczowych kwestii.

Monitoring realizacji programów operacyjnych współfinansowanych przez Unię Europejską powinien odbywać się zgodnie z zasadą partnerstwa, co wyraźnie zaznaczyła Komisja Europejska w projektach rozporządzeń dla okresu programowania 2014-2020.

Oznacza to, że komitety monitorujące programy operacyjne każdego rodzaju powinny składać się w połowie z reprezentantów strony społecznej, w drugiej połowie zaś – z przedstawicieli instytucji publicznych i prywatnych zaangażowanych we wdrażanie funduszy (poprzez odpowiedzialność za budżety, organizację konkursów itp.). Cele polityki spójności ujęte w Umowie Partnerstwa oraz poszczególnych programach operacyjnych 2014-2020, są ambitne, a ich osiągnięcie przełoży się na całość sytuacji społeczno-gospodarczej Polski, jak również powinny zostać osiągnięte we współpracy podmiotów reprezentujących różne sektory. Stąd organizacje pozarządowe wskazują na wielką wagę społecznego monitoringu w ramach komitetów, zagwarantowania im realnego wpływu na realizację programów, jak i zwiększenia przejrzystości funkcjonowania tych ciał, odpowiadających za wydatkowanie środków publicznych. W ramach zwiększenia przejrzystości postulujemy m.in.:

- zagwarantowanie minimum dwukrotnych posiedzeń komitetów w ciągu roku,

- rozszerzanie perspektywy komitetów tak, aby miały możliwie najwięcej danych dla podejmowania optymalnych decyzji, w tym zapraszanie na posiedzenia komitetów celem zasięgnięcia opinii ekspertów z danej dziedziny, niebędących stałymi członkami komitetów,
- otwartość posiedzeń komitetów polegającą na umożliwieniu przysłuchiwania się obradom wszystkim zainteresowanym obywatelom, niekoniecznie afiliowanym przez instytucje publiczne czy prywatne,
- zapewnienie możliwości powoływania przez komitety grup roboczych (stałych i ad hoc, w zależności od potrzeby), również z udziałem osób niebędących członkami komitetów, celem rozpracowywania poszczególnych tematów i zagadnień i przygotowywania dokumentów, opinii itp. dla potrzeb komitetów),
- finansowanie ze środków pomocy technicznej udziału przedstawicieli partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych w pracach komitetów monitorujących oraz grup roboczych, m.in. poprzez refundację kosztów podróży, finansowanie szkoleń itp.

3. Pomoc techniczna

- Postulujemy wzmocnienie (budowania partnerstw, sieciowania się – nie sugerujemy powoływania dodatkowych instytucji) formy partnerstw projektowych przy wdrażaniu projektów unijnych, w szczególności uważamy za celowe wsparcie przedprojektowe o charakterze eksperckim i organizacyjnym partnerów społeczno-gospodarczych i organizacji pozarządowych, dla partnerstw:
 - lokalnych – dla projektów, w których tworzenie i zarządzanie partnerstwem wymaga dodatkowego wsparcia - dla instrumentu *RLKS*,
 - strategicznych – dla projektów z udziałem partnerów społecznych i gospodarczych,
 - specyficznych – dla projektów innowacyjnych i ponadnarodowych.
- Wnioskujemy o wydzielenie w ramach pomocy technicznej wsparcia instytucjonalnego na rzecz bardziej profesjonalnego działania w zakresie współpracy z administracją w planowaniu i wdrażaniu celów programu oraz na zarządzanie mechanizmem dotacji globalnej (wsparcie szkoleniowe, eksperckie).
- Postulujemy wydzielenie zasobów na tworzenie ciał dialogu z partnerami społeczno-ekonomicznymi w celu lepszego zarządzania poszczególnymi obszarami interwencji (w analogii do tworzonych w tym okresie ad hoc różnego rodzaju komitetów sterujących czy zespołów ds. wdrażania).

4. Instrumenty Terytorialne

- Uważamy, że instrument **Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) (ang. CLLD)** powinien znaleźć swoje zastosowanie we wszystkich Regionalnych Programach Operacyjnych, a najlepszą formą jego wdrażania jest wydzielenie oddzielnej osi priorytetowej dla RLKS (w zakresie polityki spójności, w przypadku programów operacyjnych, w których cała oś priorytetowa jest realizowana poprzez lokalny rozwój kierowany przez społeczność, maksymalna stawka współfinansowania ze środków EFRR i/lub EFS na poziomie osi priorytetowej zostanie zwiększona o 10 punktów procentowych.) Dla powodzenie przedsięwzięć opartych o model CLLD (szczególnie w miejscach, w których procesy takie nie zachodzą samoczynnie (a w takich miejscach być może mechanizm ten jest szczególnie potrzebny) kluczowe jest stworzenie wsparcia w fazie tworzenia tzw. Lokalnych Strategii Rozwoju. Lokalne społeczności powinny móc korzystać w tej fazie ze środków umożliwiających fachowe wsparcie (wewnętrzne i zewnętrzne) związane z partycypacyjnym, ale jednocześnie konkluzywnym tworzeniem lokalnych diagnoz, strategii i planów operacyjnych. Działania takie nie mają zastąpić lokalnej aktywności, ale ją inicjować (jeśli to potrzebne) i wspierać. Dla takich działań trzeba starać się pozyskać najlepszych i najbardziej doświadczonych i wiarygodnych ekspertów (nie jest ich w Polsce zbyt wielu, ale warto, aby zaangażowali się w ten proces). Taki rodzaj eksperckiego korpusu składających się z indywidualnych, choć działających w porozumieniu osób, mógłby stanowić niezwykle cenny zasób nie tylko dla konkretnych społeczności, ale szerzej modelu rozwoju opartego o zintegrowane terytorialnie lokalne projekty.

Warto podkreślić, że poza realizacją konkretnych celów wyznaczonych w tzw. Lokalnych Strategiach Rozwoju koniecznych dla wdrażania tego instrumentu lokalnie, podejście to wspierać ma tworzenie kapitału społecznego stanowiąc ważne **uzupełnienie interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego**, jednocześnie realizując także horyzontalną krajową strategię – *Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020*.

W ramach prac nad wdrożeniem RLKS w ramach RPO przydatnym materiałem może być szczegółowa propozycja operacjonalizacji instrumentu/podejścia RLKS przygotowana przez międzysektorową grupę, która pracowała na zaproszenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego

w okresie kwiecień-czerwiec 2013 r. Dokument jest obecnie na ukończeniu i już niebawem będzie dostępny za pośrednictwem Departamentu Zarządzania EFS. Propozycja operacjonalizacji uwzględnia wykorzystanie wszystkich czterech funduszy oraz wskazuje m.in. na minimalne standardy partycypacji społeczności lokalnych w tworzeniu i realizacji lokalnych strategii rozwoju.

- Postulujemy dopuszczenie strony społecznej, w tym organizacji pozarządowych – zgodnie z zasadą partnerstwa, do współzarządzania Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi (ZIT), będącymi mechanizmem decentralizacji systemu zarządzania funduszami UE 2014-2020. Powołujemy się tu na art 99 pkt 2 rozporządzeń Komisji Europejskiej: *Państwo członkowskie lub instytucja zarządzająca mogą wyznaczyć jedną lub kilka instytucji pośredniczących, w tym organów lokalnych, instytucji rozwoju regionalnego lub organizacji pozarządowych, do zarządzania inwestycją ITI i jej realizacji.*

Dodatkowo, widząc zagrożenie wykorzystania tego instrumentu wyłącznie do realizacji tzw. inwestycji twardych, postulujemy wydzielenie co najmniej 20% środków w ramach ZIT na działania „miękkie” o charakterze społecznym. Konieczne jest tutaj uwzględnienie dofinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego.

5. Postulat szczegółowego określenia zasad wyboru projektów w trybie pozakonkurencyjnym

W związku z wprowadzeniem w nowej perspektywie finansowej konkurencyjnego i pozakonkurencyjnego trybu wyboru projektów, postulujemy zobligowanie Instytucji Zarządzających do korzystania z tego drugiego trybu wyłącznie w uzasadnionych sytuacjach. Zgodnie z wynikami badania ewaluacyjnego *Ocena stosowanych trybów wyboru projektów w ramach programów operacyjnych na lata 2007-2013*, tryb pozakonkursowy powinien być uwzględniany w przypadku projektów mających szczególne znaczenie dla realizacji programów bądź też zapewniających kompleksowe rozwiązanie problemu zdefiniowanego w danym programie, wówczas gdy ze względu na odrębne uregulowania systemowe istnieje tylko jeden podmiot, który może zrealizować interwencję w danym obszarze, oraz w przypadku projektów pomocy technicznej¹. Dodatkowo powinno się w sposób szczegółowy określić sposób monitoringu społecznego realizacji projektów pozakonkurencyjnych.

Postulaty dotyczące określenia zasad wyboru projektów w trybie pozakonkurencyjnym wynikają przede wszystkim z trudności, które w obecnej perspektywie finansowej występują podczas realizacji projektów systemowych. Z wyników raportu z badania *Metaewaluacja projektów systemowych realizowanych w Działaniu 7.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki* wynika, że problemy te dotyczą przede wszystkim: zasad rozliczania projektów, trudności przygotowania wniosku zgodnie z obowiązującymi procedurami, małego doświadczenia w realizacji projektów, kłopotów z rekrutacją uczestników i ich wycofywaniem się z projektu, słabego zaplecza lokalowego oraz braku odpowiednich przyrządów przy realizacji projektu. Uczestnicy wspomnianego badania mieli także do czynienia z niewystarczającymi kompetencjami pracowników, nadmiarem obowiązków związanych z realizacją projektu oraz brakiem pracowników. Wymienione powyżej kłopoty

przekładały się na stopień osiągnięcia zakładanych celów – w skali całego kraju cel główny projektu na poziomie 100% osiągnięto średnio 48% projektodawców.

Problemy związane z realizacją projektów systemowych wskazują, że w nowej perspektywie finansowej pozakonkurencyjny tryb wyboru powinien być stosowany wyłącznie wówczas, gdy jest to niezbędne. Dodatkowo w sytuacji, gdy w trybie tym wybierane będą projekty ukierunkowane na rozwiązywanie kwestii społecznych, sugerowana jest ich realizacja w partnerstwie publiczno-społecznym. Takie rozwiązanie zminimalizowałoby ryzyko występowania trudności, które obecnie pojawiają się podczas realizacji projektów systemowych. Podmioty społeczne posiadają znacznie większe niż podmioty publiczne doświadczenie w realizacji projektów oraz zasoby lokalowe, kadrowe i merytoryczne pozwalające na skuteczniejsze osiągnięcie celów i wskaźników założonych w projekcie.

6. Wsparcie dla rozwoju powiązań kooperacyjnych na poziomie regionalnym

W dokumentach rządowych, takich jak Raport Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, czy Krajowy Program Reform Europa 2020, wskazuje się m.in. na potrzebę wspierania polskiej gospodarki oraz potrzebę wspomagania rozwoju gospodarczego opartego na specjalizacjach regionalnych i lokalnych, szczególnie w ramach inicjatyw klastrowych. We wspomnianych, dokumentach zakłada się, że wspieranie klastrów powinno być realizowane między innymi w następujących obszarach:

- działalności badawczo-rozwojowej (B+R),
- wsparcia międzynarodowej ekspansji przedsiębiorstw,
- rozwoju jakości kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach,
- stymulowania współpracy branżowej, powstawania nowych przedsiębiorstw.

Planując wsparcie na poziomie regionalnym dla klastrów powinno się wziąć pod uwagę następujące rekomendacje zawarte w *Kierunkach i założeniach polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku*, które zawierają rekomendacje Grupy roboczej ds. polityki klastrowej:

Rekomendacja 1:

Wzmacnianie rozwoju i powstawania klastrów powinno być realizowane przede wszystkim poprzez wspieranie inicjatyw klastrowych i koordynatorów klastrów. Wsparcie to, co do zasady, powinno być alokowane z poziomu regionalnego, z zastrzeżeniem wsparcia na internacjonalizację dla koordynatorów krajowych klastrów kluczowych.

Rekomendacja 2

Stymulowanie rozwoju klastrów kluczowych (krajowych i regionalnych) powinno być realizowane poprzez ukierunkowanie wsparcia nie tylko do koordynatora klastra, ale także bezpośrednio do aktorów klastra, czyli przedsiębiorstw i instytucji otoczenia takich jak uczelnie, jednostki naukowe, szkoły, wyspecjalizowane instytucje otoczenia biznesu, organizacje pozarządowe itp. Wsparcie dla klastrów będzie więc zakładało współfinansowanie różnego rodzaju uzgodnionych inwestycji istotnych dla jego rozwoju. Przyznanie dodatkowych punktów projektom z klastrów kluczowych byłoby pochodną ich priorytetowego znaczenia dla gospodarki kraju lub regionu. Konkretnie, ukierunkowane poprzez dodatkowe punkty, wsparcie będzie pochodzić zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego – w przypadku krajowych klastrów kluczowych, i tylko z poziomu regionalnego – w przypadku regionalnych klastrów kluczowych.

Stosowne wsparcie dla krajowych klastrów kluczowych, zgodnie z *Kierunkami i założeniami polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku*, zostało ujęte w Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój 2014-2020, w ramach Osi priorytetowej: Wzrost potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw w Polsce, 3.2.4 Rozwój kluczowych klastrów w sposób następujący: *Wsparcie kierowane będzie do tzw. klastrów kluczowych, najistotniejszych i posiadających największy potencjał rozwojowy, nie tylko w skali kraju, ale także w skali międzynarodowej. Klastry kluczowe zostaną wybrane w trybie otwartego konkursu, z udziałem uznanych ekspertów dokonujących oceny według przyjętych kryteriów. W ramach PO IR będą mogły one korzystać z dedykowanych im działań (rozwój samego klastra, wsparcie dla koordynatorów), ale także otrzymają pewne preferencje przy ubieganiu się o wsparcie z instrumentów dla nich dostępnych, ale nie dedykowanych (np. wsparcie na badania i rozwój, internacjonalizację). Preferencje te wyrażone będą przede wszystkim poprzez przyznanie dodatkowych punktów za fakt bycia klastrem kluczowym. Przewidziane jest również wsparcie na nawiązywanie współpracy z innymi klastrami lub przedsiębiorstwami z UE i państw trzecich, w tych samych obszarach lub na styku różnych obszarów, w celu wspólnego opracowania produktów, posiadających wysoki potencjał na sukces rynkowy, a także wspieranie sieciowania klastrów (porozumień o charakterze międzynarodowym). W ramach instrumentu nie przewiduje się wsparcia projektów o charakterze infrastrukturalnym. Typy beneficjentów: klastry, przedsiębiorstwa, jednostki naukowe, IOB. Terytorialny obszar realizacji: cała Polska. Forma wsparcia: dotacja.*

Rekomendacja 3

Proponuje się, żeby wsparcie na realizację podstawowych funkcji koordynacji w ramach klastrów było dostępne co do zasady na poziomie regionalnym. Dla koordynatorów krajowych klastrów kluczowych powinno być dostępne na poziomie krajowym dedykowane wsparcie dla działań związanych z internacjonalizacją (w tym z marketingiem, brandingiem, sieciowaniem krajowym i międzynarodowym). Koordynatorzy powinni mieć także możliwość pozyskiwania dodatkowego

finansowania – zarówno z poziomu regionalnego, jak i krajowego – na realizację określonych funkcji i usług, zwłaszcza jeżeli w klastrze brakuje innych instytucji otoczenia, które mogłyby je efektywnie pełnić. Dysponenci różnego rodzaju finansowania dla instytucji otoczenia biznesu, w tym organizacji pozarządowych, powinni uwzględnić istnienie koordynatorów klastrów.

Rekomendacja 4

Pożądane jest wypracowanie mechanizmu w zakresie wspierania koordynatorów klastrów, który mógłby zostać zastosowany przez wszystkie regiony, tak żeby wyeliminować ryzyko, iż w niektórych województwach nie będzie żadnych instrumentów wsparcia w tym zakresie. Administracja centralna we współpracy z administracją regionalną powinna wypracować elastyczny program wsparcia dla koordynatorów klastrów. Powinien on być następnie notyfikowany w Komisji Europejskiej w celu uzyskania możliwości alokowania wyższego wsparcia niż w ramach pomocy de minimis (czyli 200 tys. euro w okresie 3 lat), ze zróżnicowanym poziomem dofinansowania oraz bez konieczności formalnego przenoszenia przekazanego wsparcia na podmioty tworzące inicjatywę klastrową.

Przykładowe typy projektów:

Wsparcie inicjatyw klastrowych i koordynatorów klastrów, m.in. w zakresie: definiowania nowych projektów realizowanych przez poszczególnych aktorów klastra lub ich konsorcja; współfinansowania różnego rodzaju uzgodnionych inwestycji istotnych dla jego rozwoju; budowania zaufania, skłonności do współpracy i dialogu oraz rozwoju planowania strategicznego i koordynacji działań; rozwoju interakcji, powiązań i przepływów wiedzy istotnych dla klastra – także w układzie międzynarodowym i międzysektorowym; animowaniu wspólnych przedsięwzięć, rozwijaniu nowych produktów i usług innowacyjnych, tworzeniu powiązań kooperacyjnych (w tym w układzie przedsiębiorstwa – sfera B+R, a także w układzie międzynarodowym i międzysektorowym); świadczenia wyspecjalizowanych usług realizowanych na rzecz podmiotów klastra (w zakresie: analiz, doradztwa, szkoleń, foresight'u, transferu technologii, komercjalizacji wiedzy, ochrony praw własności intelektualnej, promocji, ekspansji na rynki zagraniczne, udostępniania infrastruktury laboratoryjnej, pozyskiwania finansowania itp.).

7. Zasady udostępniania materiałów powstających w ramach projektów

W obecnej perspektywie finansowej w ramach programów operacyjnych nie istniały jednolite reguły udostępniania produktów tworzonych w ramach projektów finansowanych ze środków europejskich - różnego rodzaju publikacji, nagrań i materiałów audiowizualnych czy programów komputerowych, których cechą wspólną jest to, że stanowią utwory w rozumieniu prawa autorskiego. Brak takich reguł powodował przede wszystkim ograniczenie przydatności realizowanych projektów - poprzez ograniczenie stopnia dostępności i wykorzystania powstających w ich ramach materiałów. Wpływał

także na przejrzystość realizowanych działań oraz obniżał możliwość zagwarantowania trwałości efektów projektów.

Postulujemy by w nowej perspektywie finansowej zostały wdrożone jednolite i przejrzyste reguły określające sposób udostępniania tego rodzaju produktów. Reguły te powinny obejmować prawne oraz techniczne warunki udostępniania tych materiałów. Zasada otwartości powinna być połączona z kwestią kwalifikowania wydatków - jedynie sfinansowanie tych zasobów, które zostaną odpowiednio upublicznione (co zostanie potwierdzone w rozliczeniu finansowania zamieszczeniem odpowiedniego adresu URL do zasobu) będzie mogło być uznane za koszt kwalifikowany. Odpowiednie zapisy powinny zostać umieszczone w dokumencie określającym zasady kwalifikowania wydatków poszczególnych programów operacyjnych.

Na poziomie prawnym, standard udostępniania powinien obejmować udostępnianie na wolnej licencji, pozwalającej na swobodne kopiowanie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie oraz opracowywanie utworów zależnych (na przykład na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa, lub innej kompatybilnej z nią licencji). W określonych przypadkach standard ten może być zredukowany do poziomu udostępnienia na zasadach dozwolonego użytku, bez udzielania wolnej licencji (tak zwany otwarty dostęp). W jeszcze rzadszych przypadkach należy rozważyć możliwość całkowitego zwolnienia z obowiązku upubliczniania materiału.

Na poziomie technicznym reguły otwartości powinny obejmować wymóg udostępniania zasobu w przynajmniej jednym otwartym formacie, a w przypadku treści udostępnianych na stronach WWW, zachowania zgodności z wymogami Web Content Accessibility Guidelines (W3C). Zasoby powinny dodatkowo być udostępnione w sposób umożliwiający ich łatwe odnalezienie - a więc wraz z ustrukturyzowanymi metadanymi, albo w stworzonych do tego celu repozytoriach.

Przykłady tego rodzaju podejścia można znaleźć w programach realizowanych w poprzedniej perspektywie finansowej, przede wszystkim w przypadku materiałów finansowanych w programie EQUAL³. W ramach program EQUAL wszystkie tworzone zasoby traktowano jako dobro wspólne i odpowiednio kształtowano reguły pozyskiwania praw i udostępniania zasobów. Analogiczne reguły, wdrażane w programach finansowanych ze środków ministerstw, są wdrażane w Ministerstwie Spraw Zagranicznych (program *Polska pomoc*), Ministerstwie Edukacji Narodowej (program *Polska szkoła* oraz *Cyfrowa szkoła*) i Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego (program *Obserwatorium kultury*).

Optymalnym rozwiązaniem jest stworzenie jednolitych, ramowych reguł dla wszystkich programów realizowanych w perspektywie 2014-2020. Reguły te mogłyby być każdorazowo weryfikowane i dostosowywane do specyfiki określonych programów.

³ baza rezultatów: <http://www.equal.org.pl/baza.php?lang=pl>

8. Stosowanie w programach, wytycznych, wnioskach, etc. języka równościowego, tj. języka wrażliwego na płeć (stosowanie form zarówno męskich, jak i żeńskich)

Mimo obowiązującej horyzontalnej zasady tzw. równości szans kobiet i mężczyzn, wciąż w polskich dokumentach związanych z funduszami unijnymi brakuje stosowania języka wrażliwego na płeć, co powoduje de facto promocję nierówności oraz pogłębia stereotypizację. W dokumentach występują prawie wyłącznie formy męskie, np. *uczestnicy projektu, specjalista, ekspert, członek komisji oceny projektów, przedstawiciel IOK*, etc. Biorąc pod uwagę, obowiązującą horyzontalną zasadę równości szans kobiet i mężczyzn, wydaje się, iż w dokumentach związanych z funduszami kwestia języka równościowego nie powinna być dłużej pomijana.

Jak wskazuje Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 w artykule 7-mym Promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji: *Państwa członkowskiej Komisja zapewniają promowanie równouprawnienia mężczyzn i kobiet oraz uwzględnianie problematyki płci w procesie przygotowywania i realizacji programów.*

II. Postulaty o charakterze branżowym

1. Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu

Wytyczne dla organizatorów i zespołów przygotowujących regionalne programy operacyjne w zakresie celu tematycznego nr 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem.

Wytyczne ogólne

1. Dla opracowania treści RPO w zakresie celu tematycznego 9 Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem (w zakresie diagnozy, celów, priorytetów, działań, rezultatów) zaleca się powołanie grupy roboczej złożonej z przedstawicieli

co najmniej jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, a także wsparcia rodziny, oraz organizacji pozarządowych działających w tych obszarach.

2. Przy opracowaniu diagnozy regionalnej zaleca się uwzględnienie zawartości tematycznej diagnoz w Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Nowy Wymiar Aktywnej Integracji (KPPUiWS)⁴ oraz Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES⁵, dotyczy to w szczególności priorytetów 9.3 i 9.8 Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój) oraz w strategii polityki społecznej województwa.
3. Przy opracowaniu celów regionalnych zaleca się uwzględnienie treści celów postawionych w KPPUiWS, KPRES (dotyczy w szczególności priorytetów 9.3 i 9.8) i strategii polityki społecznej województwa.
4. Przy opracowaniu priorytetów, działań, produktów i rezultatów regionalnych zaleca się uwzględnienie struktury i treści KPPUiWS, KPRES (dotyczy w szczególności priorytetów 9.3 i 9.8) oraz w strategii polityki społecznej województwa.
5. Przy opracowywaniu rezultatów należy wziąć pod uwagę, że kluczowym wskaźnikiem dla celu tematycznego 9 jest zmniejszenie liczby osób ubogich lub wykluczonych społecznie w Polsce o 1,5 miliona do roku 2020. Dotyczy to osób ubogich według relatywnej linii ubóstwa (60% mediany dochodu), osób podlegających pogłębionej deprivacji materialnej oraz osób żyjących w gospodarstwach domowych z bardzo niską intensywnością pracy. Dane na temat wartości tych wskaźników dla konkretnych województw powinny być dostępne poprzez GUS i/lub EUROSTAT.

⁴ Dostępny na stronie: <http://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoieczna/programy/krajowy-program-przeciwdzialania-wykluczeniu-spoiecznemu-2020/>

⁵ Dostępny na stronie:

http://www.ekonomiaspoieczna.pl/wiadomosc/894347;jsessionid=FA4F83B7E6098A72FB58BE720534C9D5.html?ci=es_komentarze&did=&state=ml

Wytyczne szczegółowe

1. Priorytet 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.
 1. Zaleca się przyjęcie, że infrastruktura społeczna to obiekty służące jednostkom organizacyjnym pomocy i integracji społecznej oraz wsparcia rodziny, zarówno samorządowym, jak i prowadzonym przez organizacje pozarządowe.
 2. Zaleca się przyjęcie, że inwestycje w infrastrukturę społeczną wspierające przechodzenie z instytucji do społeczności lokalnej to przede wszystkim inwestycje w pozyskiwanie mieszkań (w szczególności chronione, ale też treningowe, przejściowe itp.).
2. Priorytet 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
 1. Zaleca się przyjęcie, że celem rewitalizacji społecznej jest odbudowywanie i wzmacnianie więzi społecznych, np. sąsiedzkich, osiedlowych, w skali wsi. Głównym instrumentem rewitalizacji społecznej jest animacja społeczno-kulturalna.
 2. Zaleca się przyjęcie, że połączenie rewitalizacji fizycznej (np. remonty) z rewitalizacją gospodarczą i społeczną polega na zaangażowaniu lokalnej gospodarki i lokalnej społeczności w cały proces inwestycyjny rewitalizacji fizycznej, np. zaangażowanie animatorów lokalnych stowarzyszeń i podmiotów gospodarczych do współpracy przy opracowaniu programu rewitalizacji, jego realizacji oraz kontroli i oceny osiągniętych efektów fizycznych, gospodarczych i społecznych.
 3. Zaleca się przyjęcie, że ubogimi są te obszary, w których odsetek korzystających ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej do liczby mieszkańców przekracza 20%. W przypadku obszarów mniejszych niż gminy (osiedla, kwartały ulic) wymaga to dodatkowych obliczeń na podstawie danych z opisów.

3. Priorytet 9.3 Wspieranie przedsiębiorstw społecznych

1. Zaleca się przyjęcie definicji i form wsparcia wskazanych w KPRES przy uwzględnieniu regionalnych programów w tym zakresie, tworzonych przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej.

4. Priorytet 9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności

1. Zaleca się uwzględnienie celów (cel nr 3) oraz priorytetów i działań (priorytet III) wskazanych w KPPUiWS.
2. Zaleca się przyjęcie jako podstawy dla prac nad priorytetami i działaniami schemat „Plan ścieżek aktywizacji oraz reintegracji społecznej i zawodowej” umieszczony na s. 70 w KPPUiWS.

5. Priorytet 9.5 Integracja społeczności marginalizowanych takich jak Romowie

1. Zaleca się uwzględnienie rekomendacji zawartych w dokumencie Raport końcowy z Badania ewaluacyjnego „Programu na rzecz społeczności romskiej w Polsce”⁶.
2. Zaleca się dyskusję, czy w regionie są odmienne kulturowo i etnicznie społeczności o takim poziomie marginalizacji, jak w przypadku Romów, ale nieromskie. Jeżeli w regionie występują takie społeczności należy zdecydować, czy cele, a w szczególności priorytety i działania powinny być podobne do tych zastosowanych w przypadku społeczności Romskich i zalecanych w raporcie ewaluacyjnym.

⁶ Dostępny na stronie MAiC:

<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/download/86/13474/RaportzbadianiaewaluacyjnegoProgramunarzechspolecznosciromskiejwPolsce.pdf>

6. Priorytet 9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym

1. Zaleca się przyjęcie, że usługi społeczne interesu ogólnego są to wszystkie usługi (najogólniej rozumiana pomoc o charakterze niematerialnym), które udzielane są przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej oraz wsparcia rodziny, a także organizacje pozarządowe działające w tych lub zbliżonych obszarach.
2. Zaleca się przyjęcie, że usługi wysokiej jakości są to takie usługi, które uwzględniają aktualną wiedzę naukową (badania na temat danego typu usługi), doświadczenie praktyków (udzielających takich usług) oraz oczekiwania osób i rodzin doświadczających ubóstwa i wykluczenia społecznego.
3. Zaleca się przyjęcie, że usługi trwałe to takie, których udzielanie jest kontynuowane do czasu osiągnięcia efektów, które według wiedzy naukowej, doświadczenia praktyków oraz oczekiwań osób i rodzin doświadczających problemów, możliwe były do osiągnięcia w danym typie przypadków.

7. Priorytet 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

1. Zaleca się przyjęcie definicji i form wsparcia wskazanych w KPRES przy uwzględnieniu regionalnych programów w tym zakresie.

8. Priorytet 9.9 Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność

1. W diagnozie zaleca się uwzględnienie treści KPPUiWS, punkt Praca środowiskowa – animacja i organizowanie społeczności lokalnych (s. 28).
2. Przy opracowaniu celów, priorytetów i działań zaleca się uwzględnienie treści KPPUiWS, priorytet III.2.

2. Obszar niepełnosprawności

- Postulat wprowadzenia kryterium dostępności projektów dla osób niepełnosprawnych

W obecnej perspektywie finansowej udział osób niepełnosprawnych w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej jest marginalny – wynosi zaledwie 3%, podczas gdy osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności stanowią aż 12,2% społeczeństwa. Ratyfikując Konwencję o Prawach Osób Niepełnosprawnych, Polska zobowiązała się do popierania programów rehabilitacji zawodowej i społecznej, mających na celu wspieranie osób niepełnosprawnych w aktywizacji społecznej, edukacji, wejściu/powrocie na rynek pracy oraz w utrzymaniu pracy. Konieczne jest zatem zwiększenie dostępności dla osób niepełnosprawnych projektów realizowanych w latach 2014-2020 i ukierunkowanych na stworzenie grupom zagrożonym wykluczeniem społecznym godnych i równych warunków na otwartym rynku pracy. Taki sposób rozumowania wyraźnie podkreślają też kluczowe dokumenty Komisji Europejskiej związane z nową perspektywą. Poprawione Rozporządzenie Ogólne Komisji Europejskiej w sprawie programowania pięciu Funduszy Polityki Spójności 2014-2020 z dn. 12.03.2013 (załącznik I, p. 6.4. Dostępność, s. 141) wprowadza bardzo konkretne zapisy: „Instytucje zarządzające gwarantują, że wszystkie produkty, towary, usługi i infrastruktury, które są publicznie dostępne lub zapewniane ogółowi społeczeństwa i które są współfinansowane z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych, są dostępne dla wszystkich obywateli, łącznie z osobami niepełnosprawnymi. W szczególności należy zapewnić dostępność środowiska fizycznego, transportu oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych, aby włączyć grupy w niekorzystnej sytuacji, łącznie z osobami niepełnosprawnymi. Instytucje zarządzające podejmują w trakcie trwania programu działania mające na celu identyfikację i wyeliminowanie istniejących barier dostępności lub uniknięcia ich w przyszłości.”

W związku z powyższym postulujemy wprowadzenie do ogólnej polityki horyzontalnej kwestii dostępności pod kątem niepełnosprawności jako nieodzownego elementu planowania i realizacji programów oraz poszczególnych projektów, w tym także jako elementu oceny projektów. Obligatoryjnym elementem wszystkich programów operacyjnych powinna stać się koncepcja uniwersalnego projektowania (universal design – art. 2 Konwencji), oznaczającego takie projektowanie produktów, środowiska, programów i usług, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Konieczne jest więc wprowadzenie zasady, która pozwoli uznawać za kwalifikowalne tylko te wydatki, które ponoszone są z zachowaniem zasad dostępności (np. wydatek na stronę internetową jest kwalifikowany jedynie, gdy strona realizuje międzynarodowy standard WCAG 2.0, wydatek na film jest kwalifikowalny jedynie, gdy zawiera napisy i audiodeskrypcję, wydatek na szkolenie jest kwalifikowalny tylko pod warunkiem, że odbyło się ono w sali, która jest dostosowana architektonicznie etc.).

Do narzędzi gwarantujących zwiększenie dostępności Regionalnych Programów Operacyjnych należą:

- umożliwienie finansowania (np. ze środków Pomocy Technicznej) tzw. racjonalnych usprawnień (reasonable accommodation – art. 2 Konwencji ONZ), czyli m.in. specyficznych usług dostosowawczych, nieprzewidywanych z góry w budżecie danego projektu, lecz uruchamianych wraz z pojawieniem się uczestnika/-czki projektu z niepełnosprawnościami. Do racjonalnych usprawnień należą m.in. usługa tłumacza języka migowego, tłumacza-przewodnika osoby głuchoniewidomej, przewodnika osoby niewidomej, asystenta osoby z niepełnosprawnościami, koszty specjalistycznego transportu, specjalistycznych udogodnień sprzętowych, dostosowanie materiałów szkoleniowych;
- określenie standardu minimum realizacji zasady dostępności dla osób niepełnosprawnych przy ocenie wniosku o dofinansowanie;
- w monitorowaniu programów operacyjnych wprowadzenie i kontrola wskaźnika „udział osób niepełnosprawnych w projektach niespecjalizowanych (ogólnodostępnych)”;
- obowiązkowe szkolenie ekspertów oceniających projekty w kontekście dostępności projektów dla osób z niepełnosprawnościami oraz doboru wsparcia.
- Włączanie zawodowe osób niepełnosprawnych

Polska ratyfikując Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zobowiązała się do popierania, ochrony i zapewnienia pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw przez wszystkie osoby niepełnosprawne. Jednym ze sposobów wdrażania zapisów Konwencji w życie powinny być środki Unii Europejskiej przyznane Polsce na lata 2014-2020, natomiast jednym z priorytetowych działań w tym zakresie powinna być praca. Na zatrudnienie, jako istotny element polityki publicznej wobec tej grupy ludności, wskazują zarówno zapisy Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, jak i postulaty Strategii Rozwoju Kraju. Wspomniane powyżej działania powinny zostać ukierunkowane na m.in.: stworzenie rozwiązań systemowych w obszarze aktywności zawodowej w oparciu o Konwencję, poprawę jakości i dostępności usług na rzecz włączenia zawodowego osób niepełnosprawnych w otwarty rynek pracy, a także profesjonalizację i rozwój usług, narzędzi oraz instrumentów rynku pracy świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych. Realizacja tych działań powinna doprowadzić do wdrożenia standardów usług aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (w tym standardów kontraktowania usług rynku pracy) i tym samym umożliwić osobom z niepełnosprawnościami aktywny udział w otwartym rynku pracy. W związku z powyższym, w Regionalnych Programach Operacyjnych powinny zostać uwzględnione następujące typy operacji możliwych do realizacji: wypracowywanie i wdrażanie rozwiązań w zakresie uwzględniania w miejscu pracy potrzeb wynikających z niepełnosprawności, wypracowanie i wdrażanie rozwiązań systemowych na rzecz rozwoju

usług wspierających zatrudnienie i utrzymanie się na rynku pracy osób niepełnosprawnych, opracowanie i testowanie systemu usług asystenckich wspierających aktywność zawodową osób z niepełnosprawnościami.

W celu zagwarantowania realizacji w projektach w nowej perspektywie zasady włączania zawodowego osób niepełnosprawnych należy rozważyć uwzględnienie w poszczególnych Regionalnych Programach Operacyjnych wskaźników odnoszących się do np.:

- liczby klientów Publicznych Agencji Zatrudnienia aktywizowanych przez Niepubliczne Agencje Zatrudnienia,
- liczby osób niepełnosprawnych, będących uczestnikami Warsztatów Terapii Zajęciowej i Zakładów Aktywności Zawodowej, które weszły na otwarty rynek pracy,
- liczby osób niepełnosprawnych, które utrzymały zatrudnienie powyżej 3 miesięcy,
- liczby pracodawców otwartego rynku pracy zatrudniających osoby niepełnosprawne,
- liczby kontraktowanych przez Powiatowe Urzędy Pracy usług rynku pracy,
- liczby osób niepełnosprawnych, które weszły na rynek pracy przy wsparciu trenera w projektach POKL,
- liczby zatrudnionych absolwentów szkół specjalnych i szkół przysposabiających do pracy.

W projektach o charakterze prozatrudnieniowym należy też zagwarantować indywidualne, uwzględniające różnorodność osób niepełnosprawnych, podejście wyrażone m.in. w:

- indywidualizacji wskaźnika rezultatu – wskaźnik rezultatu (np. liczby osób zatrudnionych) różny w zależności od rodzaju niepełnosprawności, czasu pozostawania bez zatrudnienia czy miejsca zamieszkania;
- różnorodności form wsparcia i elastyczności w ich doborze – brak narzuconego wachlarza realizowanego w projektach wsparcia działań, ocena przez pryzmat efektów, a nie realizowanych działań. Pozostawienie swobody doboru działań w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami doświadczonym realizatorom – organizacjom pozarządowym.
- Aktywne wspieranie integracji społecznej osób niepełnosprawnych
Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych oraz dokumenty Unii Europejskiej kładą duży naciska nie tylko na proces aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, ale także na integrację społeczną tego środowiska. W tym kontekście organizacje pozarządowe postulując o:
 - zapewnienie projektów / wsparcia specjalizowanego - przeznaczonego specjalnie dla osób z niepełnosprawnościami poza zapewnieniem dostępności w projektach o charakterze ogólnym (niespecjalizowanym)
 - wspieranie deinstytucjonalizacji i tworzenia środowiskowych form wsparcia, które zapewniają autonomię i realne włączenie społeczne osób z niepełno sprawnościami;

- indywidualizacja wskaźnika nakładu – nakłady na aktywizację społeczną osób z niepełnosprawnościami zależne od rodzaju wsparcia i czasu jego trwania, zindywidualizowane w kontekście rodzaju niepełnosprawności oraz konieczności zabezpieczenia dostępu do działań;
- wyodrębnienie projektów aktywizacji społecznej, zwłaszcza dla słabiej funkcjonujących, doświadczających głębszego wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami, takich jak osoby z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem, osoby głuchoniewidome i doświadczające innej niesprawności sprzężonej, a także doświadczające wykluczenia wielokrotnego. Nienakładanie na tego typu projekty wskaźników charakteryzujących projekty z obszaru aktywizacji zawodowej (np. liczba osób zatrudnionych) lub minimalizacja udziału wskaźników tego typu.
- Wykorzystanie sieci PIAP-ów do działań szkoleniowych i doradczych

W obecnej perspektywie finansowej na terenie całej Polski nastąpiła intensyfikacja tworzenia Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP) – wielofunkcyjnych placówek teleinformatycznych wyposażonych w stanowiska komputerowe z łączem internetowym, zlokalizowanych w miejscach skupiających społeczności lokalne (np.: gminne domy kultury, szkoły, biblioteki). PIAP-y powstawały w ramach różnych Programów Operacyjnych, w tym także ze środków RPO. Publiczne Punkty Dostępu do Internetu działają w ramach kilku sieci, m.in.: Centrów Kształcenia na Odległość na wsiach, Gminnych Centrów Informacji, bibliotek. Głównym zadaniem PIAP-ów i jednocześnie celem ich utworzenia, było zapewnienie obywatelom dostępu do zasobów cyfrowych, rozwój informacyjny społeczeństwa oraz aktywizacja zawodowa (np. poprzez wykorzystanie szkoleń on-line). Obecnie PIAP-y w całej Polsce tworzą infrastrukturę, która może - i powinna - być wykorzystywana do realizacji działań społecznych. Okazją do wykorzystania istniejącej infrastruktury Publicznych Punktów Dostępu do Internetu niewątpliwie będą projekty realizowane w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych w perspektywie 2014-2020. PIAP-y jako miejsca wyposażone w sprzęt komputerowy oraz dostęp do internetu umożliwią realizację działań na rzecz różnych grup docelowych, przede wszystkim mieszkańców terenów wiejskich, osób niepełnosprawnych, osób pozostających bez zatrudnienia, dzieci i młodzieży. Dzięki wykorzystaniu infrastruktury Publicznych Punktów Dostępu do Internetu możliwe będzie wdrażanie wszystkich programów operacyjnych związanych z edukacją, rynkiem pracy, przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu oraz cyfrowemu. Pragniemy podkreślić, iż znaczna liczba PIAP-ów w całej Polsce (ponad 8 tysięcy) oraz lokalizacja zdecydowanej większości z nich na terenach wiejskich jest zjawiskiem korzystnym z punktu widzenia zapewnienia dostępu do projektów realizowanych w ramach nowej perspektywy finansowej dla wszystkich grup beneficjentów. Wykorzystanie istniejącej infrastruktury PIAP-ów do działań projektowych pozwoli bowiem zminimalizować, a w wielu przypadkach wręcz zlikwidować bariery, które w obecnej perspektywie stanowią dla wielu osób przeszkodę w uczestniczeniu w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej –

m.in. trudności z dojazdem na zajęcia realizowane w ramach projektu wynikające bądź to z ograniczonej (szczególnie na terenach wiejskich) komunikacji bądź też z niemożności pokrycia jej kosztów przez potencjalnych beneficjentów. W celu zagwarantowania wykorzystania do realizacji projektów w nowej perspektywie finansowej infrastruktury PIAP-ów, należy rozważyć uwzględnienie w poszczególnych Regionalnych Programach Operacyjnych wskaźników odnoszących się do np.: liczby PIAP-ów w danym regionie, w których realizowane są działania projektowe bądź też do liczby beneficjentów, którzy uczestniczą w projektach realizowanych na terenie PIAP-ów.

3. Obszar ekonomii społecznej (priorytety inwestycyjne 9.3, 9.8)

- **Zakres podmiotowy wsparcia.**

Z uwagi na konieczność zapewnienia jednolitej w skali kraju identyfikacji sektora ekonomii społecznej oraz przedsiębiorczości społecznej, należy przyjąć wspólne ramy definicyjne dla tych pojęć (na podstawie projektu Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej).

Do obszaru ekonomii społecznej zalicza się:

1. przedsiębiorstwa społeczne, których status określony będzie odrębną ustawą⁷;
2. podmioty reintegracyjne, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej;
3. podmioty sfery pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną, zatrudniają pracowników, choć ich działanie nie jest oparte na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe oraz organizacje kościelne prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego;
4. podmioty sfery gospodarczej, które tworzone były jednak w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie spełniają wszystkich cech i warunków

⁷

W obecnym brzmieniu projektu *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej*: Przedsiębiorstwo społeczne jest to przedsiębiorstwo, które świadczy usługi społeczne lub dostarcza towary i usługi przeznaczone dla słabszych grup społecznych, lub przedsiębiorstwo, w którym przyjmuje się sposoby produkcji towarów i świadczenia usług ukierunkowane na cel o charakterze społecznym, a którego działalność może dotyczyć towarów i usług innych niż społeczne. Z projektu ustawy o przedsiębiorstwie społecznym:

Przedsiębiorstwem społecznym jest podmiot:

- prowadzący działalność gospodarczą;
- realizujący cel społeczny poprzez zatrudnianie określonego odsetka osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób niepełnosprawnych, albo realizujący usługi społeczne użyteczności publicznej, realizujący również cele prozatrudnieniowe;
- nie dystrybuujący zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczający go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny, oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną lub na działalność pożytku publicznego;
- posiadający organ konsultacyjno-doradczych działający przy organie zarządzającym z udziałem pracowników i innych interesariuszy (*wariant nadal dyskutowany*), zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami.

dotyczących działalności przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na trzy podgrupy:

- a. organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych,
- b. spółki kapitałowe non profit;
- c. spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie,
- d. pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Bezpośrednie wsparcie przewidziane jest dla podmiotów o których mowa w pkt. 1, 2, 3 4 a –c. W przypadku podmiotów w pkt. 4 d nie wchodzi one w skład bezpośredniego wsparcia w ramach ekonomii społecznej, jednak możliwe jest wpieranie ich działań w ramach innych priorytetów inwestycyjnych jako beneficjenci lub partnerzy. W ramach ekonomii społecznej możliwe jest ich wsparcie w ramach projektów promocyjnych, szkoleniowych i partnerskich.

- Obszary wsparcia.

Zapewnienie komplementarności działań pomiędzy poziomem krajowym oraz regionalnym, jest kluczowe dla osiągnięcia celu wsparcie rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej, i wymaga uwzględnienia w Regionalnych Programach Operacyjnych na lata 2014-2020 działań w następujących obszarach:

1. Rozwój sieci wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej.
2. Tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej.
3. Wsparcie dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej o charakterze integracyjnych (np. CIS, KIS) oraz przedsiębiorstw społecznych.
4. Zapewnienie wysokiej jakości produktów i usług, świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne.

Katalog działań, wpisujących się w powyższe obszary tematyczne na poziomie regionalnym, został zawarty w projekcie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

W Priorytecie pn. *Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium* przewidziano m. in.:

- Działanie pn. Wspieranie rozwoju usług użyteczności publicznej poprzez ekonomię społeczną i przedsiębiorczość społeczną – działania o charakterze prawno-edukacyjnym:

- a. organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie w ich realizację sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej;
- b. organizowanie regionalnych działań na rzecz wdrożenia w gminach, powiatach i województwach klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako trwałego elementu realizacji usług użyteczności publicznej, poprzez działania o charakterze edukacyjnym, szkoleniowym.

W Priorytecie pn. *System wsparcia ekonomii społecznej* przewidziano:

- Działanie pn. Bezzwrotne instrumenty finansowe:
 - a. udzielanie dotacji na tworzenie przedsiębiorstw społecznych oraz finansowanie części ich funkcjonowania w ramach działalności integracyjnej i w sferze pożytku publicznego: wsparcie finansowe na utworzenie przedsiębiorstwa powinno jednocześnie łączyć elementy szkoleniowe (w tym szkoleń zawodowych), indywidualnego mentoringu, udzielanego na etapie zakładania i pierwszych sześciu miesięcy działalności oraz wsparcia pomostowego, ułatwiającego funkcjonowanie w pierwszych dwunastu miesiącach istnienia przedsiębiorstwa; udzielanie dotacji realizowane być może przez powiatowe urzędy pracy, które mogą zlecić je w trybie przepisów o działalności pożytku publicznego podmiotom realizującym usługi rozwoju ekonomii społecznej;
 - b. finansowanie dotacji na tworzenie oraz działania lub realizację usług podmiotów ekonomii społecznej nie będących przedsiębiorstwami społecznymi w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej lub reintegracji zawodowej i społecznej. Jednym z warunków przyznania dofinansowania powinno być spełnienie standardów jakości realizacji usług w tym zakresie, określonych w przepisach ustaw o zatrudnieniu socjalnym i innych;
 - c. wprowadzenie możliwości wsparcia inwestycyjnego przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej poprzez finansowanie kosztów zakupu lub remontu nieruchomości tworzących nowe możliwości rozwojowe, zgodne z potrzebami lokalnej polityki społecznej (priorytet inwestycyjny 9.3.)
- Działanie pn. Usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych:

Na poziomie województw musi zostać zapewnione usługi wsparcia o charakterze animacyjnym, szkoleniowym i doradczym, które powinny składać się z kilku modułów, kontraktowanych odrębnie w zależności od regionalnych potrzeb. Wskazane byłoby jednak kontraktowanie całego pakietu usług przez jeden podmiot (bądź konsorcjum lub partnerstwo kilku instytucji). System usług, który na poziomie wojewódzkim musi mieć charakter komplementarny, składałby się z następujących modułów:

 - a. **usługi wsparcia animacji lokalnej**

Usługa ta wymaga działań o charakterze animacyjnym, umożliwiającym tworzenie podmiotów obywatelskich, wsparcia dla ich rozwoju, partnerstw publiczno-społecznych

na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, partycypacji społecznej. Działania te byłyby możliwe poprzez działania animacyjne, edukacyjne i integracyjne. Podmioty realizujące te usługi powinny nie tylko prowadzić działania animacyjne, ale i przygotowywać i wspierać lokalnych animatorów, którzy będą prowadzić działalność animacyjną. Działalność animacyjna i facylitacja byłyby wskazane jako istotne komponenty wsparcia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

b. usługi wsparcia rozwoju ekonomii społecznej

Komponent ten dotyczy działań, zmierzających do inicjowania tworzenia nowych podmiotów i przedsiębiorstw społecznych, w tym szkoleń, doradztwa indywidualnego i grupowego. W tym przypadku podstawową usługą byłyby edukowanie na temat możliwości tworzenia przedsiębiorstw społecznych oraz przygotowywanie grup założycielskich. Jednym z istotnych elementów realizacji usług rozwoju ekonomii społecznej byłaby ścisła współpraca z powiatowymi urzędami pracy, które będą dysponować środkami na tworzenie miejsc pracy lub doposażenie stanowisk pracy. W ramach kooperacji wszystkie osoby, chcące zakładać przedsiębiorstwa społeczne kierowane byłyby przez PUP, OPS, PCPR do podmiotów realizujących usługi rozwoju ekonomii społecznej. Przygotowane grupy założycielskie przedsiębiorstw społecznych byłyby następnie kierowane do urzędu pracy, który przyznawałby dotacje. Możliwe będzie zlecenie – początkowo w formie pilotażu - zadania udzielania dotacji na tworzenie miejsc pracy tym podmiotom przez samorząd powiatowy. Ośrodki świadczące usługi rozwoju ekonomii społecznej powinny wykorzystywać narzędzia inkubacji i preinkubacji oraz otwierania przedsiębiorstw „na próbę” w ramach inkubacji, a także tutoring przez tradycyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z branż, w których działanie planuje zakładany podmiot.

c. usługi wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych

Konieczne jest posiadanie – przez realizatora tego modułu - umiejętności zarządczych (z zakresu finansów, podatków, planowania strategicznego, marketingu, zasobów ludzkich), społecznych (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw lokalnych) oraz kompetencji związanych z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Rozwijanie tych kompetencji wymaga wyspecjalizowanego systemu wsparcia przedsiębiorców społecznych, który będzie dostarczał im wiedzy i rozwijał ich umiejętności na etapach tworzenia i działania przedsiębiorstwa społecznego. System powinien także wspierać przedsiębiorstwa społeczne w formie doradztwa prawnego, biznesowego i finansowego. W tym przypadku podmiot kontraktujący usługi musiałby wykazać się prowadzeniem działalności gospodarczej i prowadzeniem wsparcia dla ekonomii społecznej co najmniej od pięciu lat. W ramach usług możliwe jest przyznawanie dodatkowego wsparcia związanego z wdrażaniem innowacji lub planów rozwoju. Od 2014 roku usługi podlegałyby akredytacji realizowanej przez MPiPS. Do każdego poziomu usług dopasowane będą odrębnie rezultaty ich działań.

Usługi finansowane będą w zakresie określonego w systemie akredytacji minimalnego pakietu usług doradczych i wspierających, co weryfikowane byłoby corocznie przez audytorów MPiPS. Finansowanie usług animacji lokalnej, usług rozwoju ekonomii społecznej oraz usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych odbywałoby się poprzez kontrakty zawierane z podmiotami w ramach działań samorządu województwa przy zapewnieniu komplementarności działań na obszarze województwa. Podmioty mają prawo prowadzić dodatkową działalność, przekraczająca minimalny zakres w formule odpłatnej działalności pożytku publicznego lub działalności gospodarczej. W przypadku nie spełniania standardów jakości, wyłaniany będzie inny wykonawca usług, realizujący je zgodnie ze standardami.

- Działanie pn. Wsparcie rozwoju sieci kooperacji i partnerstw ekonomii społecznej:
Podstawą istnienia i rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych jest wspólne działanie, będące podstawą tworzenia się więzów ekonomicznych pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi na zasadzie franczyzy, klastrów i partnerstw. Partnerstwo biznesowe i międzysektorowe winno być na każdym poziomie podstawą dla rozwijania ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane powinny być następujące zadania:
 - a. szeroka edukacja w zakresie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstwa lokalnego uwzględniającego wymiar ekonomii społecznej, skierowana do instytucji publicznych, przedsiębiorstw społecznych, organizacji pozarządowych, biznesu, liderów społeczności lokalnych – w szczególności na terenach wiejskich;
 - b. promowanie przykładów dobrze prosperujących partnerstw lokalnych i regionalnych, działających z udziałem przedsiębiorstw społecznych i partnerów gospodarczych;
 - c. wspieranie sieciowania, tworzenia kontaktów i powiązań kooperacyjnych między sferą biznesu, samorządami terytorialnymi, organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorstwami społecznymi;
 - d. wspieranie rozwoju franczyzy społecznej, bazującej na lokalnych powiązaniach kooperacyjnych z udziałem przedsiębiorstw społecznych.

- Działanie pn. Wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw społecznych:
Doświadczenia wskazują, iż konieczne jest silne wsparcie w zakresie ekonomizacji przedsiębiorstw społecznych a także poprawy ich pozycji rynkowej w zakresie gospodarowania posiadanymi zasobami. Podstawowe deficyty w zakresie przedsiębiorczości wśród przedsiębiorców społecznych, brak planowania marketingowego, elastyczności ofertowej, polityki kształtowania cen i optymalizacji kosztów, brak elastycznego i innowacyjnego podejścia do prowadzenia działalności, a także braki kompetencyjne utrudniają przedsiębiorcom świadczenie wysokiej jakości usług i produktów a także rozwój.

Dlatego też wspierane powinny być następujące zadania:

- a. świadczenie usług tutoringu biznesowego dla przedsiębiorców społecznych;
- b. świadczenie usług marketingowych w ramach opracowania/modyfikacji strategii marketingowej przedsiębiorstw społecznych;
- c. organizacja targów, wspieranie udziału w targach i misji gospodarczych dla przedsiębiorców społecznych ukierunkowanych zarówno na kooperację z biznesem tradycyjnym, innymi przedsiębiorstwami społecznymi jak i jednostkami samorządu terytorialnego;
- d. wspieranie rozwoju programów społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) tradycyjnych przedsiębiorstw ukierunkowanych na współpracę, wsparcie i rozwój przedsiębiorczości społecznej;
- e. wsparcie przedsiębiorstw społecznych w zakresie procesów restrukturyzacyjnych;
- f. organizacja kampanii i innych działań mających na celu promowanie wśród przedsiębiorców społecznych działań służących podnoszeniu kompetencji w zakresie zarządzania zasobami i szeroko pojętego marketingu;
- g. wsparcie rozwoju grup producenckich działających w formie przedsiębiorstw społecznych lub podmiotów ekonomii społecznej; wsparcie form współpracy z istniejącymi klastrami i związkami (w tym branżowymi) przedsiębiorców;
- h. kształtowanie odpowiedzialnego zachowania konsumentów i wizerunku ekonomii społecznej:
 - organizowanie kampanii i akcji promocyjno-edukacyjnych mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku przedsiębiorczości społecznej i korzyści wynikających z zakupu w tym sektorze wśród konsumentów indywidualnych i biznesowych,
 - wsparcie organizacji w zakresie realizacji programów edukacyjnych i promocyjnych promujących odpowiedzialne zachowanie wśród konsumentów indywidualnych i biznesowych,
 - wsparcie wdrażania i upowszechniania znaków jakości i innych programów promujących odpowiedzialne zachowania konsumentów.

W Priorytecie pn. *Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym* przewidziano:

- Działanie pn. Koordynacja polityki ekonomii społecznej na poziomie regionalnym: stworzenie, realizacja i monitoring, we współpracy z kluczowymi interesariuszami, wieloletnich regionalnych planów na rzecz ekonomii społecznej, będących programami wojewódzkimi na lata 2014-2020, określającymi działania regionalnych władz publicznych, dotyczące w szczególności:

- a. instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej (problematyka wojewódzkiego zespołu ds. ekonomii społecznej, forum współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, instytucje odpowiedzialne);
- b. podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej – preferowanych we wsparciu finansowym – działających w zakresie reintegracji zawodowej, integracji społecznej oraz dostępnych usług społecznych wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb w województwie;
- c. stworzenia docelowej sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwie;
- d. zaprojektowania mechanizmów współpracy samorządu województwa z samorządami powiatów i gmin w zakresie rozwoju ekonomii społecznej (rola gminnych i powiatowych strategii, partnerstwo lokalne jako podstawa rozwoju), kontrakty pomiędzy województwem a samorządami lokalnymi finansujące działania lokalne, w tym w ramach rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
- e. określenia mechanizmów współpracy na rzecz ekonomii społecznej między różnego rodzaju instytucjami, które mogą mieć wpływ na jej rozwój w regionie, m.in. pomiędzy ROPS, WUP a instytucjami zarządzającymi i wdrażającymi programy finansowane ze środków europejskich;
- f. określenia mechanizmów promocji idei ekonomii społecznej w województwie poprzez system edukacji formalnej dla dzieci i młodzieży oraz system edukacji formalnej i pozaformalnej dla dorosłych.
Program powinien zawierać spójną i logiczną strukturę celów i oczekiwanych efektów realizacji, jak również odpowiadające im wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu. Programy określają również zasoby finansowe, niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów i rezultatów, obejmujące zarówno środki krajowe (samorządu terytorialnego, funduszy celowych i budżetu państwa) jak i środki europejskie. Program musi zawierać również opisany system zarządzania i corocznego monitorowania jego efektów, a także przygotowanie corocznego raportu o stanie ekonomii społecznej w regionie. Odpowiedzialny za przygotowanie i wdrażanie programu, w imieniu samorządu województwa, jest regionalny ośrodek polityki społecznej;
- g. stworzenie Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej koordynującego działania województwa w zakresie ekonomii społecznej, złożonego w jednej trzeciej z przedstawicieli samorządu województwa, w jednej trzeciej z przedstawicieli samorządów lokalnych, oraz w jednej trzeciej z przedstawicieli ekonomii społecznej;
- h. wyznaczenie w województwie jednostki odpowiedzialnej za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną – Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Jednostka ta koordynowałaby działania władzy publicznej w zakresie realizacji Regionalnego Programu, oraz merytorycznie określałaby kierunki i procedury wsparcia ekonomii społecznej w ramach RPO.

W Priorytecie V Edukacja dla ekonomii społecznej przewidziano:

Ekonomia społeczna opiera się na fundamentalnych zasadach, takich jak solidaryzm społeczny, wspólnotowość, kooperacja i przedsiębiorczość. Jej rozwój zależy od upowszechnienia tych zasad w społeczeństwie. Stąd też niezbędna jest szeroko zakrojona edukacja o i dla ekonomii społecznej. Dlatego też wspierane będą następujące zadania:

- tworzenie i realizacja ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych kampanii społecznych informujących o ekonomii społecznej, promujących jej pozytywny wizerunek i kształtujących postawy konsumenckie, we współpracy z organizacjami samorządowymi, w tym organizacja konkursów dla samorządów realizujących działania na rzecz ekonomii społecznej i zaangażowanych w jej rozwój tradycyjnych przedsiębiorców;
- tworzenie i realizacja krajowych, regionalnych i lokalnych programów edukacji o i dla ekonomii społecznej w systemie edukacji pozaformalnej, prowadzonej przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje rynku pracy, instytucje kultury, media, a skierowanych do dzieci, młodzieży, osób dorosłych, samorządów lokalnych, organizacji pozarządowych i biznesu;
- wspieranie i rozwijanie krajowych, regionalnych i lokalnych systemów służących budowaniu pozytywnej marki ekonomii społecznej i jej upowszechnianiu.

- Działanie pn. Ekonomia społeczna jako element tożsamości kulturowej:
 - a. promowanie włączania polskich tradycji ekonomii społecznej w bieżące działania projektowe odnoszące się do ekonomii społecznej, ukazujące ciągłość społeczną działań obywatelskich;
 - b. wspieranie działań edukacyjnych z zakresu upowszechniania dorobku polskiej przedsiębiorczości społecznej adresowanych do dzieci i młodzieży.

- Działanie pn. Działania edukacyjne dla środowisk lokalnych:
 - a. rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do członków Powiatowych i Wojewódzkich Rad Zatrudnienia, Gminnych, Powiatowych i Wojewódzkich Rad Działalności Pożytku Publicznego oraz komisji polityki społecznej i rozwoju gospodarczego w gminach, powiatach i województwach;
 - b. rozwój systemu wsparcia (szkoleń, doradztwa, animacji itp.) adresowanego do radnych samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich, realizowanego we współpracy z organizacjami samorządowymi.

- Działanie pn. Edukacja na poziomie szkolnym i akademickim:
 - a. połączenie elementów teoretycznych z praktycznymi poprzez odrodzenie i rozwinięcie idei spółdzielczości uczniowskiej w szkołach;
 - b. wsparcie organizacji wolontariatu, praktyk i staży zawodowych w podmiotach działających w obszarze ekonomii społecznej (integracja osób kształcących się);

- c. współpraca szkolnictwa zawodowego z sektorem ekonomii społecznej poprzez odbywanie obowiązkowych praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach społecznych;

W planowaniu działań należy zwrócić uwagę na kwestię monitorowania działań poprzez Obserwatorium Integracji Społecznej (OIS) ROPS, lub na jego zlecenie podmiotom zewnętrznym.

OIS odpowiadałoby za zbieranie danych na poziomie regionalnym według standardów określonych przez MPiPS – zarówno w zakresie monitorowania polityki, planów działania (minimalne założenia), jak i monitorowania oraz ewaluowania działalności podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej. Region odpowiadałby również za zewnętrzną ewaluację podmiotów realizujących usługi na rzecz ekonomii społecznej; ewaluacja ta w szczególności powinna być ukierunkowana na efektywność i jakość procesu wsparcia. OIS sporządzałby roczny raport ze stanu ekonomii społecznej na swoim obszarze, który powinien zawierać m. in.:

- opis ogólnej sytuacji przedsiębiorczości społecznej w regionie;
- dane dotyczące rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie na podstawie wskaźników regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej oraz KPRES;
- dane na temat stanu realizacji regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej;
- porównanie benchmarkiNGOwe działalności infrastruktury wsparcia (w całym regionie);
- ocenę trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych;
- rekomendacje w zakresie rozwoju ekonomii społecznej;
- sprawozdanie ze sposobu wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego.

Rekomenduje się uzupełnienie raportu o bazę danych przedsiębiorstw społecznych wraz ze wskazaniem obszarów ich działalności.

Raport byłby przyjmowany przez zespół zajmujący się monitorowaniem wdrażania regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej, a po jego przyjęciu upubliczniany na stronach internetowych regionu i ROPS-u oraz MPiPS. OIS odpowiadałby również za monitoring realizowanych na jego terenie projektów.

4. Obszar rozwoju kompetencji cyfrowych (związanych z edukacją, aktywizacją zawodową oraz przeciwdziałaniem ubóstwu)

Warto, żeby projektowane działania nie były działaniami ad-hoc polegającymi tylko na jednorazowym przeprowadzeniu szkoleń z zakresu obsługi komputera, lecz by przyczyniły się

do budowy trwałego mechanizmu edukacji cyfrowej w ramach uczenia się przez całe życie. Przy dzisiejszym tempie rozwoju technologii, raz nabyte kompetencje szybko się dezaktualizują. Edukacji cyfrowej nie można sprowadzać do redukcji deficytów, tzn. tylko do walki z wykluczeniem cyfrowym. W związku z tym zachęcamy do przyjęcia następującego podejścia do edukacji cyfrowej:⁸

1. Edukacja cyfrowa powinna być elementem uczenia się przez całe życie (musi być dostępna STALE, tzn. być oparta o instytucje lokalne, dostępne i szybko reagujące na potrzeby mieszkańców).
2. Edukacja cyfrowa powinna być powiązana z potrzebami życiowymi, nastawiona na rzeczywistą zmianę, kompleksowa i prowadzona nowatorskimi metodami.
3. Edukacja cyfrowa powinna bazować na potencjale istniejących sieci instytucji (PIAP, biblioteki, szkoły, itp.) i osób (sieci trenerskie, bibliotekarze, Latarnicy Polski Cyfrowej).
4. Edukacja cyfrowa powinna prowadzić do korzyści grupowych, nie tylko indywidualnych, uwzględniając także potencjał społecznościowy technologii.
5. Edukacja cyfrowa powinna przyczyniać się do zwiększania potencjału społeczności lokalnych do innowacyjności, tzn. zdolności do znajdowania nowych rozwiązań problemów społecznych.

Mamy nadzieję, że Instytucja Zarządzająca przyszłym RPO, na której czele stoi Marszałek Województwa, przychyli się do przedłożonych postulatów i uwag. Będziemy zobowiązani za pisemną informację zwrotną.

Do wiadomości: Departament Koordynacji Wdrażania Funduszy Unii Europejskiej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

⁸

Wnioski z warsztatu FRSI z dn. 25.07.2013 z przedstawicielami następujących organizacji: Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Fundacja „Dobra Sieć”), Fundacja Pomocy Matematykom i Informatykom Niepełnosprawnym Ruchowo, Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej, Stowarzyszenie Trenerów Organizacji Pozarządowych

Ogólnopolska
Federacja
Organizacji
Pozarządowych

*Oprac. Sekretariat stałej konferencji ds.
konsultacji funduszy europejskich 2014-2020
przy Programie Reprezentacji NGO
Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych
ul. Strzelecka 3 lok. 12
03-433 Warszawa www.ofop.eu
<http://www.facebook.com/ofop.eu>*